

Utdrag fra høringsuttalelsen fra Den Norske Aktuarforening på NOU 2012:13

1. Premiefritak

Regelverket knyttet til premiefritak er dårlig beskrevet. Det mangler regler om karenstid før utbetaling i forhold til når uførhet oppstår. Videre mangler det begrensninger på hvor lav uføregraden kan være før rett til premiefritak oppstår. I lov om obligatorisk tjenstepensjon er grensen satt ved 20 prosent uførhet.

Videre er det ikke diskutert om også premiefritaket skal ha kjønnsnøytral premie. Siden dette ikke er beskrevet antar Aktuarforeningen at det vil være tillatt å differensiere på kjønn, se også punkt 6.2 om vurdering av kjønnsnøytrale premier for risikodekninger. Videre antas det at det vil være tillatt å differensiere på alder.

I merknadene til lovutkastet står det at premie for premiefritak skal opphøre når medlemmet tar ut full alderspensjon. Med adgang til å ta ut full pensjon mellom 62 og 75 år vil det være usikkert hvor lenge premiefritaket kan vare. En slik løsning er det ikke mulig å forsikre. For å unngå usikkerheten og gjøre premiefritaket forsikringsbart, bør premiefritaket uansett utbetales til 67 år som i dagens pensjonslover.

Aktuarforeningen forutsetter at manglende regelverk knyttet til premiefritak i forslaget kommer i Fase III i Banklovkommisjonens arbeid. For at premiefritaket skal kunne forsikres må utbetalingsperiodens slutt være fastsatt, for eksempel til 67 år.

2. Frivillig sparing og seleksjonsrisiko

I § 4-25 i lovforslaget åpnes det for at arbeidstakerne selv kan innbetale en årlig innskuddspremie til pensjonsordningen. Et flertall av medlemmene i pensjonsordningen på minst to tredjedeler eller fagforeninger som representerer minst to tredjedeler av medlemmene kan fastsette et årlig innskudd fra medlemmene. Minst to tredjedeler av medlemmene må bli med i tilskuddordningen og arbeidstakere som ansettes etter etableringen av tilskuddordningen skal være med i ordningen. En eventuell reservasjonsrett må inngå i avtalen.

En slik tilskuddsordning kan sies å være en frivillig sparing til pensjon. Spesielt i mindre foretak kan det være en seleksjonseffekt ved etablering av en tilskuddsordning og/eller hvem som velger å delta i den individuelle spareordningen. Dette vil kunne være en problemstilling i små foretak hvor det er en andel av de ansatte som selv har forventning om lengre eller kortere levetid enn de øvrige ansatte. Det kan også være ansatte som med bakgrunn i høyere forventet uførhet ønsker å få sikret premiefritak og eventuell uførepensjon ved å delta med innskudd.

Utkastet til lov angir ikke hvorvidt premien skal dekke eventuelle risikoytelser.

Det er videre et spørsmål hvordan reguleringsfondet skal benyttes til å regulere pensjonsbeholdningen når ikke alle medlemmene av ordningen deltar med tilskudd og får økt beholdning. Siden de som har betalt tilskudd vil kunne ha høyere pensjonsbeholdning enn de som ikke har betalt, når alt annet er likt, vil store deler av årets avkastning og/eller reguleringsfond gå til oppregulering av pensjonsbeholdningen til de som har størst

beholdning. Aktuarforeningen har ikke vurdert hvordan alternative løsninger kunne vært utformet i utarbeidelsen av denne høringsuttalelsen.

Aktuarforeningen har ikke foretatt beregninger knyttet til hvor store seleksjonseffektene kan være, men mener at loven bør åpne for muligheten for at pensjonsinnretningen kan ta en annen premie for premiefritak og eventuelle risikoytelser der ikke alle de ansatte blir med på tilskuddsordningen.

Videre bør forholdet til reguleringsfondet og regulering av pensjonsbeholdningen i ordninger der ikke alle arbeidstakere foretar innskudd, vurderes nærmere.

3. Rentegarantien

Det foreslås en rentegaranti på 0 prosent for alle løsninger med unntak av ordninger etter grunnmodellen der medlemmene har individuelt investeringsvalg. Det foreslås videre at foretaket kan overta garantiansvaret i standardmodellen (med pensjonsinnretningen som siste garantiinstans). Videre kan det legges opp til kortsiktige rentegarantier med opp til 5 års varighet.

Det er ikke presisert at garanti som bygger på en gjennomsnittlig avkastning fremdeles vil kreve årlig avsetninger hos pensjonsinnretningen ut fra en avkastning på 0 prosent. Foreningen antar at dette er intensjonen ut fra forsikringsvirksomhetslovens regler. Dette bør presiseres, ikke minst for å klargjøre hva som er garantert i forbindelse med en eventuell flytting av tjenstepensjonsordningen.

Vi vil for øvrig gjøre oppmerksom på at det i lovutkastet ikke er angitt hvilken rentegaranti som skal gjelde for reguleringsfondet, premiefondet og eventuell administrasjonsreserve.

4. Regulering av pensjonsbeholdningen

I standardmodellen kan pensjonsbeholdningen reguleres ut fra forskjellige varianter av lønnsvekst. Det er vanskelig å lese lovteksten slik den nå står. Foreningens medlemmer har fått flere henvendelser fra foretak og ansatte knyttet til usikkerheten om forståelsen av dette punktet.

Ut fra forarbeidene forstår vi det slik at dersom ”foretakets lønnsvekst” velges, så kan pensjonsbeholdningen reguleres ut fra medlemmenes individuelle lønnsutvikling. Dette er i henhold til merknadene til § 4-8, 6. avsnitt:

”Velges alternativet med regulering av pensjonsbeholdningen basert på den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, vil pensjonsbeholdningen bli regulert individuelt for hvert medlem.”

Unntaket gjelder ved stillingsendring, vesentlige endringer i arbeidsoppgaver eller ved særskilt avtale, jf. forslag til § 4-9, der det også kan foretas regulering, men der finansieringen må skje etter en annen metode enn for annen lønnsregulering.

Foreningen har ingen kommentarer til selve forslaget ut fra denne tolkningen, men mener at lovteksten er særdeles tungt formulert og gjør det vanskelig for foretak å skjønne hva som faktisk menes.

En annen sak er hvorfor reguleringstidspunktet skal være regulert i lov. Dette er ikke tatt inn i andre pensjonslover. Det er heller ikke slik at alle lønnsendringer skjer 1. mai. Dette vil være avhengig av tariffavtaler og bedriftsinterne avtaler. Vi foreslår derfor at reguleringstidspunktet 1. mai fjernes i den endelige lovteksten.

Aktuarforeningen foreslår følgende endringer:

§ 4-8. Årlig regulering av pensjonsbeholdningen

- (1) Det skal fastsettes i pensjonsplanen at medlemmenes pensjonsbeholdninger i opptjeningsperioden skal reguleres årlig ~~med virkning fra 1. mai~~ i samsvar med alminnelig lønnsvekst. Alminnelig lønnsvekst beregnes som i folketrygden. Det kan i pensjonsplanen i stedet fastsettes at den årlige regulering av pensjonsbeholdningen skal baseres på lønnsøkningen for de enkelte medlemmer, med unntak fra lønnsøkning som nevnt i § 4-9. som ledd i den alminnelige lønnsutvikling i foretaket.

5. Eiendomsrett til reguleringsfondet

Det foreslås at det i standardmodellen opprettes et reguleringsfond som skal dekke regulering av pensjonsbeholdningen ut fra lønnsvekst (med unntak av ved lønnsvekst knyttet til stillingsskifte med mer). Dersom avkastningen på pensjonsbeholdningen i ordningen ett år er større enn det som er nødvendig for å foreta en slik regulering, skal det overskytende tilføres reguleringsfondet.

Ved uttak av pensjon, eller dersom en person slutter i foretaket og går ut av ordningen, skal vedkommende få med seg en andel av reguleringsfondet.

Aktuarforeningen ser at i denne modellen vil de medlemmene som via sin pensjonsbeholdning er med på oppbygging av fondet ikke nødvendigvis vil være de samme som får noe ut fra fondet. Oppbygging av fondet kan skje i en periode medlemmet ikke er ansatt, og medlemmet vil likevel kunne ha krav på å få med seg noe ut. Det vil også kunne være tilfeldig om det foreligger et reguleringsfond eller ikke på pensjoneringstidspunktet. Andel av reguleringsfondet kan fort bli stor og utgjøre en vesentlig del av pensjonen for de som får den. Ut fra forutsetningene gitt over, og en startlønn på 12 G, vil årlig pensjon i standardmodellen kunne utgjøre 34 prosent av lønn *med* andel av reguleringsfond, og 27 prosent av lønn *uten* andel av reguleringsfondet.

Banklovkommisjonen har ikke konsekvensberegnet dette forslaget.

Sett i forhold til dagens ytelsesordninger behøver ikke foretaket strengt tatt å tilby sikring ut over det som følger av lønnsregulering. Det kan dermed reises spørsmål ved om reguleringsfondet i sin helhet bør tilhøre foretaket.

Et annet alternativ kan være at andel av reguleringsfondet blir overført til pensjonistenes overskuddsfond når pensjonsutbetalingen starter. På den måten vil foretaket og pensjonistfellesskapet få litt drahjelp til den første reguleringen som skal foretas etter at vedkommende har tatt ut pensjon.

Vi vil for øvrig kommentere at teksten i § 4-8 annet ledd er misvisende. Der står det at ved delvis uttak av pensjon gjelder reguleringen den del av pensjonsbeholdningen som er tilbake

dersom medlemmet fortsatt har stilling i foretaket. Uttrykket ”er tilbake” forutsetter at noe ”er borte/fjernet/skilt ut”. Det er ikke definert hvordan beløpet som eventuelt ”er tilbake” skal beregnes. Det antas at den andel av pensjonsbeholdning ved uttak som tilsvarer uttaksgraden deretter skal reguleres som pensjonen under uttak.

Aktuarforeningen anbefaler at det foretas en nærmere vurdering av effektene av håndteringen av reguleringsreglene og reguleringsfondet, samt hvem som skal ha rettighetene i reguleringsfondet.

Det bør videre foretas en presisering som nevnt over i § 4-8 eller i forarbeidene knyttet til hva som er «pensjonsbeholdning som er tilbake» dersom medlemmet har tatt ut delvis pensjon og det ikke er gått noe pensjonsbeholdning ut av ordningen.

6. Flytting

Hvordan pensjonsbeholdning og rettigheter skal håndteres dersom pensjonsordningen flyttes fra en pensjonsleverandør til en annen, reguleres i forsikringsvirksomhetsloven.

Banklovkommisjonen har i denne omgang ikke nevnt problemstillingen. Håndtering særlig av pensjonister der delingstall har blitt benyttet for å fastsette årlig pensjon, må reguleres særskilt.

Aktuarforeningen antar at flytting av ordninger etter ny lov vil bli omtalt og regulert i Fase III av Banklovkommisjonens arbeid.

7. Sammenslåing av pensjonskapitalbevis, fripoliser og pensjonsbevis

I lov om individuell pensjonsordning § 5-4 er det åpnet for at pensjonskapitalen til et pensjonskapitalbevis kan inngå som en engangspremie i en fripolise. Banklovkommisjonen har ikke foreslått at pensjonsbevis skal kunne slås sammen verken med pensjonskapitalbevis eller fripoliser. Aktuarforeningen mener at disse forholdene burde vært vurdert dersom et fremtidig pensjonssystem skal kunne bli enklere og ikke mere komplekst enn i dag.

8. Opphør av medlemskap

I utkast til lovens § 6-2 sies at det skal utstedes pensjonsbevis ved opphør av medlemskap i ordningen. Tredje ledd sier at dersom pensjonsbeholdningen er mindre enn halvparten av folketrygdens grunnbeløp, og medlemmet har pensjonsbevis fra tidligere arbeidsforhold, har medlemmet likevel bare rett til å få pensjonsbeholdningen overført til dette. Dette krever at pensjonsinnretningen *må* vite om medlemmet har et slikt bevis fra før. Slike forhold kan være vanskelig for pensjonsinnretningen å få kartlagt, selv ved forespørsel til medlemmet. En slik løsning må derfor bli en *kan* og ikke *må*-bestemmelse.

I § 6-4 er det gitt at Fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 skal tegnes på samme vilkår som pensjonsbeviset. Det er ikke angitt noen holdepunkter i utredningen for hva ”samme vilkår” skal bety. Dermed reiser det seg spørsmål om det betyr at medlemmet kan innbetale innenfor de samme innskuddssatsene som foretaket, de samme dødelighetstariffer, premiefritakstariffer etc., samme avtalte utbetalingsperiode, samme risikoytelser (uten å kunne velge noen bort) og om fortsettelsesforsikring kan ha investeringsvalg.

Aktuarforeningen mener § 6-2 må endres som nevnt over slik at pensjonsbeholdningen ikke må overføres til et eksisterende pensjonsbevis. Samtidig må lov eller forarbeid klargjøre hva som menes med at fortsettelsesforsikring skal kunne tegnes på "samme vilkår".

9. Regler for endring av pensjonsplaner

Banklovkommisjonen har ikke nevnt noe om behov for regelverk dersom et foretak ønsker å endre ordningen fra en grunnmodell til en standardmodell eller omvendt. Regelverket må gjøres smidig, og bør blant annet inneholde avklaringer av håndtering av eventuelt **reguleringsfond og pensjonistenes overskuddsfond**, håndtering av kostnadsansvar og administrasjonsreserve, samt håndtering av rettigheter fra en ordning med individuelt investeringsvalg til en annen ordning.

Aktuarforeningen forutsetter at regler for endring av pensjonsplaner kommer i Fase III i Banklovkommisjonens arbeid.

10. Kommentarer til teksten i lovutkastet

I utkast til § 4-7 tredje ledd brukes uttrykket forventet nåverdi om pensjonsbeholdningen. I 6-5 annet ledd brukes uttrykket "forsikringsteknisk kontantverdi" i stedet for pensjonsbeholdning. I utkast til § 4-17 tredje ledd brukes uttrykket "forventet nåverdi" om det samme. Av hensyn til den alminnelige leser bør det søkes å benytte samme uttrykk om samme ting.

Vi vil gjøre oppmerksom at slik lovutkastet § 4-1 er formulert ser det ut til at det vil være mulig å ta ut pensjon ved 62 år i stedet for å slutte i foretaket for å begynne i arbeid et annet sted. Det vil dermed være mulig å få pensjonsregulering fra foretaket og at foretaket må betale kostnadene i utbetalingsperioden. Dette ville ikke vært mulig om det hadde blitt utstedt pensjonsbevis.

I utkast til § 5-11 og § 6-1 angis det at for meget betalt innskuddspremie for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året skal tilføres premiefond. Det bør vurderes om dette også skal gjelde i de tilfelle medlemmet har betalt egen innskuddspremie i perioden.

I utkast til § 6-8 og § 6-10 er det ikke presisert at dødelighetsarv bare skal tilføres før pensjonsuttak som for et medlem i en pensjonsordning. Dersom dette er ment, bør det presiseres.